Nätverksträff för fäbodbrukare, 16 oktober 2019, Högbo Bruk
Sammandrag från gruppdiskussioner (29 deltagare)

ELDRIMNER
Nationellt resurscentrum för mathantverk

Frågeställning:
Hur skapa fortlevnad eller nytt liv på fäbodarna? Hur matcha fäbod och blivande brukare? Hur intressera och underlätta för efterträdare? Vad behövs; kontaktkanaler, utbildning, samverkan, politiska initiativ, förbättrad ekonomi m.m?

Länsstyrelsen – skulle kunna fungera som samordnare för saker som matchning, mellan fäbodar som behöver brukare och intresserade blivande brukare. De har bra koll på vilka fäbodar som söker stöd.

Hur få bättre ekonomi?
- Ta entré. Exempel från en fäbod: tar 100 kr/säsongsbiljett inklusive visning. Har fungerat bra, besökarna har ”gillat läget”. Visningar har ökat både kunskap, nöjdhet och intresse för att köpa produkterna när besökarna förstår vilken tid och vilket arbete som ligger bakom. På detta vis koncentreras tiden man behöver lägga på att besvara besökarnas frågor.
Hur gör man med stamkunder? Får avgöras från fäbod till fäbod och fall till fall. Det kan ju vara skäl för vissa undantag.
- Arbeta med ordnade studiebesök (många kunder på kort tid) praktiseras av vissa fäbodar. Kan effektivisera tiden man lägger på sina kunder/besökare.
- Ta betalt för visningar, om det inte ingår i entrén.
- Donationer; en del låter besökarna ge ett frivilligt bidrag, men det brukar sällan resultera i så mycket pengar
- Ordna med självbetjäning i exv. obemannad ostkur/kyl. Praktiseras på vissa håll i Sverige liksom i Schweiz (erfarenhet från studieresan i Alperna)
- Styra upp öppettider. Exempel från fäbod: öppet 4 dagar 12–16.
- Evenemang som särskilda besöksdagar/valldagar (samla besökarna kring en dag/kortare tid) där man får lära vad en fäbod är. Att bjuda in till besökstillfällen med exv. glödstekt sill.
- Andelsjordbruk; köpa in sig som medlem, aktiv eller som stödmedlem, skapa lokalt engagemang och en bredare ekonomisk och intressemässig bas, goodwill.

Fler besökare innebär också mer slitage på vägarna som oftast sköts av vägföreningar – ett dilemma och ekonomiskt problem.

Väcka intresse och bygga upp kunskap – har man inte upplevt en fäbod kan man kanske inte drömma om det. Det man upplevt som barn kan skapa ett intresse senare i livet. Skolornas roll. Förmedla kunskap och stolthet.
- ta emot skol/förskolebarn, fäbodkollo; ett sätt att erbjuda barn att leva fäbodliv och ta betalt för detta.
- arrangemang för ”lokalsamhället” (se exemplet ovan; evenemang)
- bjuda in politiker

Var är vår stolthet? – Skapa/upprätta stolthet inte bara hos oss själva utan också i lokalsamhället. För det senare behöver kunskapsnivån ökas hos befolkningen, t.ex. via förslagen ovan och genom att förmedla vad som händer vid buföring etc.

Synpunkt/uppmuntran: Riksförbundet för fäbodbrukare finns som en central/ett forum med bra kontaktytor. Nuvarande ordförande är Kenneth Johansson, f.d. politiker och landshövding i Värmlands län.

Utbildning är viktigt, de som brukar måste ha kunskap. Det finns några fäbodkurser på olika lång tid, t.ex. i Söderhamn, där man kan fortsätta med en småbrukarkurs. Malung Folkhögskola har också en fäbodkurs (en liknande finns också på Bäckedals folkhögskola i samarbete med Lillhärjeåbygget).

Exempel på pilotkurs (Söderhamn):
Gymnasial fäbodbrukarkurs, 220 poäng, eller inom ramen för CFL (Centrum för flexibelt lärande motsvarande Komvux)
maj-oktober, distans, träff en gång per månad, halv fredag – söndag
14 kursdeltagare

Även fortbildning behövs liksom jordbrukskurs. Mentorskap behövs och är viktigt.

Det kan finnas kulturpengar för skolor att söka för skolklasser att besöka fäbodar/sätrar.

Juridikstöd och hjälp med organisation kring:
- arrenden och löptid
- EU-bidrag
- 5-årskontroll/åtagande - istället 1-årsavtal
- enhetlig ansökan för byggnadsvård för hela landet
- dokumentation av åtaganden och underhåll (vall, byggnader) – en skyldighet

Önskas:
- särskilt stöd för nystartade fäbodbrukare (jmf startstöd för unga lantbrukare, under 40 år)
- matchning – intresserade, stug-/fäbodägare, vallkullor, djurhållare
- fäbodkurs folkhögskola
- kulturpengar för skolelevers och förskolebarns möjligheter till upplevelser på fäbod
- samarbete studieförbund
- säterrundor
- SAMVERKAN

Lönsamhet, det är mycket ensamarbete och verksamhet varje dag:
- våga ta betalt
- sälja dagbiljett eller säsongsbiljett
- marknadsföring; samarbeta med andra företag i närheten
- vi måste bli duktigare på att sälja oss
- samarbeta om djur vintertid

Mul- och klövbetesrätten – viktig och hotad.
Skogsbete och annat utmarksbete är en viktig foderresurs för djuren, och för framtida bruk: Centrum för biologisk mångfald, SLU gav ut en omfattande rapport 2009–2010;
https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/cbm/dokument/publikationer-cbm/cbm-skriftserie/skrift40.pdf

Frågeställning:
Livsmedelstillsyn – vilka problem kan finnas? Vad finns det för stöd? Samordning mellan kommuner av tillsynen på fäbodar?

Egenkontroll:
Det finns inga krav på att den ska finnas nedskriven, det behövs inte ett enda papper. De befintliga Fäbodriktlinjerna (går att ladda ner på Livsmedelsverkets och Eldrimners hemsidor) kan du använda som fäbodbrukarens egen kontroll och HACCP.
Det finns även branschriktlinjer för matlagning utomhus (finns på Livsmedelsverkets hemsida) som är mycket generösa och som kan tillämpas på fäbodbrukets livsmedelsverksamhet för utåtriktad verksamhet.

Betalar man en avgift för kommunens tillsyn måste också kommunen göra en motprestation, alltså utöva tillsyn på fäboden.

Vattenprovtagning:
De nationella föreskrifterna som finns är skrivna för vattenverk. Om de tolkas/används strikt så gäller samma regler/krav för fäbodar och andra småskaliga livsmedelsföretag.
Provtagning – hur? En bra lösning finns praktiserad i Rättviks kommun. De tar prover och betalar även för dessa som en del i deras tillsyn.
Med en slags certifiering skulle kontroller behöva göras enbart vid behov.

Krav pastörisering:
I den nationella lagskrivningen finns inget undantag för obehandlad grädde såsom det finns för mjölk. Detta finns det egentligen ingen grund för utan har antagligen ”glömts bort”. Men det finns andra möjligheter, genom att blanda sylt i grädden till exv. våfflor förädlas produkten och det är därmed okej (en annan möjlighet skulle kunna vara att ersätta med syrad grädde).

Per Nilsson är anlitad av Eldrimner som rådgivare inom livsmedelssäkerhet och lagstiftning och fäbodbrukare, liksom andra mathantverkare, är välkomna att kontakta Per (upp till 1 timmes gratis rådgivning).

Följande frågor berördes också:
- Årlig kontrollavgift 2500 kr/år inte okej, ej varje år eftersom verksamheten försiggår enbart under en femte-sjättedel av året.
- Stödpengar till vattenprover
- Vatten till disk – behöver ej vara dricksvattenkvalitet
- Bjuda in inspektörer

Varumärkesskyddet som Melkers Chark har för Fäbod i alla livsmedelsklasser - uppdatering:
Förbundet för Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk (FSF) jobbar med varumärkesfrågan och har fått en administrativ hävning av skyddet för ”Fäbodkorv” med bild, men mycket återstår både inom chark och mejeri och förbundet jobbar vidare med det.

Problemet med detta varumärkesskydd har två sidor, dels är det vilseledande och fel att marknadsföra en produkt med namnet fäbod när den inte har tillverkats där. Dels är det problematiskt att de produkter som har gjorts på fäbod inte får använda fäbod i beteckningen.